

AMOT L 13

16. XI. 13

Poštovani gospodine,
gospođa Nada Kerševic' me je zamolila
da vam pošljem vaš prilog emitovan
preko Radio Beograda i da vam se, u
mnoštvu dve izvini, što vam nije
mogla napisati nekoliko reči, jer je sprečena
bolesću.

Poštovani
Dragoslav Đić, novinar
Radio Beograda

Protekle su dvadeset i četiri godine, otkad je strijeljan u leđa, završio svoj mladi život - Vladimir Gortan. Umrili su ga fašisti za vladavine crnog tirjanina Benita Musolinija. Pao je naš Vladimir kao čisti narodni heroj. I kao takova slavi ga čitava Jugoslavija. Slavi ga i časti. I pamti!

Cijela naša zemlja zna, da je fašizam tražio Gortanovu glavu zato, što se ta glava nije htjela pognuti pred njegovom zulumčarskom samovoljom. Tražio ju je i zbog toga, što je bio duboko uvjeren, da će smrt mladog istarskog seljaka iz Berma godine i godine ulijevati u srca buntovnih Hrvata i Slovenaca strah i trepet, pa da će ti "rebeli", zaplašeni i obeshrabreni, jedni za drugima pohitati pred koljena divlje nacerenih fašista, da im ih pokorno ljube i cjelivaju.

Dešavalo se protivno: Gortanova tragedija ne samo što nije naše zaplašila, već ih je nasuprot hrabrila i dizala potičući ih na velika djela, koja su ~~nekoliko~~ god. 1945 donijela Istri slobodu.

Međutim pravo značenje Gortanove veličine nije samo u tome. Naš heroj živi među nama i danas, poslije Oslobođenja, i to kao simbol uvijek budnog otpora - neustrašivog, neslomivog. Kadgod ovim našim krajevima, otkupljenim neizmjernim naporima i žrtvama, zaprijeti opasnost, da bi je njeni negdašnji krvnici mogli opet pregaziti, porobiti, podjarmiti - lik se Vladimira Gortana javlja u nama, da nas podsjeća na ono, što smo pretrpjeli od tuđinskih zavojevača, na strahote, koje bi se na nas mogle opet da survaju. I dok nas heroj potiče na otpor, u isto vrijeme opominje i one u svijetu, što vrlo često - i sve za neke svoje mutne ciljeve, podliježu imperijalističkim ucjenjivačkim manevrima. Upozoruje ih naš junak, da budu oprezni, da ne gaje u njedrina guju, koja je i u nedalekoj prošlosti i njima zadala teških ranapa i onih neizlječivih. Potiče ih, nek se već jednom orazume i već jednom prestanu onim svojim otrcanim metodama svojevolutnog, ~~je~~ jednostranog raspolaganja ~~tuđim~~ *tuđim* dobrom *tuđim - našim*.

Tako se Tako se glas Vladimira Gortana čuo već i god. ~~1948~~ 1948, kad su tri zapadne sile nepojmljivom lakomislenosti izišle pred svijet s onom svojom vajnom tripartitnom deklaracijom, koja je

u svom zametku bila odsuđena na sramotnu propast. Već sam način, kojim su predstavnici tri velike sile htjela da udovolje nezasitni apetit rimske vučice, ~~prizivao~~ ^{izazvao} je u našim narodima ogorčenje, popraćeno talasima sveopćeg revolta. I tada se, ^{mučenici} među ostalima, najviše spominjalo ime Vladimira Gortana kroz proteste, što su ^{se} dizali već tada iz svih strana Jugoslavije i - kao što je prirodno - osobito iz Istre, koja je onom pakosnom deklaracijom bila najviše tangirana.

Otada je ta šajlokska "obligacija" nad našim glavama visjela ^u poznatog klasičnog mača, što će ^{bi} jednog - kako se već naši dušmani mislili - nedalekog dana imati da zasječe duboko u naše rođeno meso. A potom? Njegova će oštrica od vremena do vremena prodirati sve dublje, dok nas potpuno iskasapljene sasvim onemogućí, osobito u vršenju zadataka, što nam ih je u ovom kutiću svijeta namijenila historija.

I zaista - neprijatelj se spremio sve življe, kao da mu se žuri. I nastupao sve vidnije i čujnije. Na mahove tako bučno, da se čitavo apeninsko ostrvo od Etne do Alpi prolamalo od njihove, ^{irelevantističke} mahnite vike: - Hoćemo Trst, Istru, Rijeku, Dalmaciju - hoćemo sav Jadran, do posljednje njegove kapi!

Tako je to išlo do onoga dana, kad su posmrtni ostanci Narodnog Heroja Vladimira Gortana preneseni ~~u~~ u njegov rođeni Beram.

Slavni, nezaboravni ^{bili su oni} trenuci, divne manifestacije, a sve u znaku Narodnog Junaka Istre! To se - kako svi znamo - vršilo u mjesecu junu ove godine. One svijetle subote i nedjelje okupilo se u srcu Istre, u Pazinu-gradu, do tada nevidjeno, mnoštvo naroda ne samo iz svih strana ove naše male zemlje, već i iz drugih krajeva naše lijepe domovine. I tu se u jednom svečanom trenutku ~~on~~ digao glas:

- Drugovi i drugarice! Mi smo tu, mi smo tu bili, ostajemo i ostat ćemo! Ne trebamo ništa njihova, ali mi im naše ne možemo dati, niti ćemo dati!"

Na te ~~ne~~ odlučne riječi ^{druga Tita} sva se nazočna grla stopiše u gromki krik odobravanja.

^{nja} Od tog gromkog krika odjeknula i sva istarska zemlja ukolo. I jedna jeka rodila drugu, ova treću, i sve tako do mraka. I poslije, u dubokoj noći sve je ukolo nablizu i nadaleko ozvanjalo od velike i teške besjede, što ju je ~~je~~ izrekao Predsjednik naše Republike:

...mo tu, mi smo tu bili i ostat ćemo!

Presudna i teška besjeda, što se u vjekovima ponavljala svaki put, kad bi narodu dogorjelo! Već onamo iz iskonskih vremena ta je riječ tištala srea svih pradjedovskih pokoljenja, ona je u ^{na}đavno vrijeme sramotne okupacije pritiskivala i naše istarske podjarmljene, najviše mlado sree našeg Gortana. I kopala u njemu i kopala, dok se nije jednog dana oslobodila i provalila kao signal otpora neustrašivog, neslomivog:

-Mi im ne možemo dati naše, niti ćemo dati!

S tim poklikom završila se ona divna beramska slava. Svijet se razišao, zemlja uokolo opustjela, sve utihlo, zanjemilo.

Ostao je samo jedan trag, svijetli trag, onaj, što ga je od sebe odrazivao lik uvijek nazočnog Vladimira Gortana. Ostao je Heroj sam na vrhu spomenika, što mu ga je podigao zahvalni narod, da sa one visine podsjeća, opominje i-bdi je.

I to u prvom redu zato, što se u našoj historiji malo kad pokazala takva ~~posuda~~ treba, kao u ovo presudno vrijeme, da ostanemo budni. Sjetimo se samo prvih dana, što su slijedili za onim beramskim. Svaki živac u nama govorio nam je, da se iza brda nešto valja, nešto krupnije. Osjećali smo, da u taberima naših neprijatelja, a ^{svake} prilika i u onim nekih naših "prijatelja" nešto sazrijeva, nešto ne dobro. Problemi tršćanske tragikomedije - kad nedavno one riječke - izbijali su čas ovdje čas ondje, sa više ili manje žestine i pritiskivali duhove.

To je čutio i običan posmatrač s ulice, slutio je da se nešto sprema ~~za onih vr ucin~~ ^{nešto zagonetno, neodoljivo} ~~nama ponekad nesklonih srpanjskih dana~~. Među tim posmatračima sa ulice nalazio sam se i ja. I mene je nešto tištalo, a da sam nisam znao što. Toj svojoj tjeskobi dao sam izraza u jednom svom članku, što je 1 augusta o. g. izišao u nekom našem časopisu. U njemu sam iznio svoju zabrinutost, u prvom redu zbog držanja izvjesnih "velikih" na zapadu, diplomata, koji činilo mi se - da nisu iz historije - osobito one posljednjih godina - nisu naučili ama baš ništa. Kao da nisu još prozreli makinacije talijanskih ekspanzionista, kao ni njihove manevre, da putem sramotnih ucjenjivačkih spleta postignu na lak način ono, što ^{ne bi na otvorenom bojnopolju} ~~ne inače nikada stekli, na otvorenom bojnopolju~~.

prilikom doviknuo sam i ja nepopravljivim zapadnjacima jasno i ~~bist~~
stro, koliko su mi to dopuštale moje slabe k sile:

-Vrijeme je, da se s tim petljanijama prestane! Il faut en finir, gospodo diplomati! Predugo traju ta vaša cjenkanja i mešetarenja!

U isto vrijeme i drugi su ^{naši} posmatračići davali oduške svojim protestima:

-Dosta je, gospode, te vaše nelijepe prakse popuštanja i ustupanja na račun naših jugoslavenskih teritorija! Prestanite!

Atmosfera postajala je od dana do dana sve gušća, zatrovanija, dok nije jednog dana pukla vijest, da su Talijani na našu granicu dovukli nekoliko svojih divizija.

To se desilo uoči velikih svečanosti u Okroglici, kraj Nove Gorice. Živa nam je u pameti ona veličanstvena slava, što se 6 septembra o.g. odvila na granici naše lijepe slovenačke zemlje. Svijeta neizmjereno mnoštvo. Raspoloženje vanredno. Slika potresna, puna udesa.

Kao u svim sličnim zgodama, tako je i onoga dana u Okroglici lebdio nad svim onim nepreglednim mnoštvom duh naših Heroja- mučenika. Nevidljivi, ali uvijek nazočni duh Vladimira Gortana prednjačio je i tu. Posvuda se osjećala njegova blizina: u našim oružanim snagama, u rješivosti naših ljudi, da se odupru svakoj agresiji, no najviše se duh Junaka očitovao u neodoljivoj besjedi našeg Predsjednika, u njegovu plamenom govoru.

Taj govor bio je veoma ozbiljan prijekor, bolje reći niz teških, ogorčenih optužbi, u kojima su se iznosili samo neki od krvavih zločinstava i zuluma, što su ih imperijalistički okupatori vršili nad našom hrvatskom i slovenačkom braćom, u vrijeme mira i rata. I tu, u Okroglici, na domak njihove granice, na domeč njihovih divizija, našim je Predsjednik dobio u lice zla djela njihovih bandita.

Tih nedjela bilo je toliko, da bi trebali mjeseci i mjeseci, da ih se nabroji. Ponekad ~~su~~ ^{bi} svoje divljaštvo dotjeđali dotle, da bi od svojih žrtava zahtjevali, da same sebi kopaju grob, kao što je to bio slučaj u Klani i u nekim drugim mjestima. U zajednici sa svojim saveznicima nacistima palili su naša istarska sela, majkama trgali djecu iz njihovih naručja i bacali ih živu u vatru, kao što to bijaše slučaj u Lipi i drugdje. Ta su i tolika druga mje-

... i danas živi svjedoci tih i takovih užasa.

U vrijeme mira nije bilo šikane, niti nepravde na poljima kulturnim i ekonomskim, što ih nisu ^{izvršili} ~~poduzimali~~ protiv našeg ~~a~~ življa u cilju, da ga utuku, istrijebe. I kad bi kome od naših to dotužilo i natjeralo ga ~~na~~ otpor- kao ono našeg Vladimira Gortana^B, Bidovca i druge, onda bi krvnici pustili olovu, da i ono izvrši svoje. Tako je eno došlo i do strijeljanja Gortana i njegovih bazoviških drugova. Svi su oni strijeljani u leđa!

O tome i o tolikim drugim grozotama govorio je naš Predsjednik onog septembarskog dana u Okroglisi. Njegove su riječi imale u prvom redu da posluže "Velikima" ~~na zapadu~~, dotadašnjim pokroviteljima Italije. Htio ~~xxx~~ je, da gospodi pokaže, što bi čekalo naše ljude, ^{Rad bi} ~~koji bi~~ po bilo kakvoj nesreći ili po nečijoj krivnji, pali ponovo pod čizmu talijanskih imperijalista!

Od toga dana- 7 septembra- to se sve u nas ponavljalo od dana do dana, na nebrojenim zborovima, u novinskim člancima, svuda i svagdje, na javi i na domaćim ognjištima. I mi smo držali i vjerovali, da zapad, poučen iskustvom i sjećanjima, ne će više nasjedati ni Talijanima niti njihovim zagovornicima, ^{a niti nekima} prijateljicama s ovu i s onu stranu oceana.

Kad tamo prevarili smo se! U trenutku, kad je razumni svijet očekivao, da će odnekud, od onog famoznog, mirotvornog Atlantskog pakta, ^{pati} zapovijed-gromorna, neopoziva, kojoj pogovora nema, niti bi ga smjelo da bude:

-Divizije "Ariete", "Folgore" i sve druge trupe okupljene na jugoslavenskoj-talijanskoj granici- nek se smjesta povuku!- u tom istom trenutku prasnula je 8 oktobra u Londonu ~~xxxxxx~~ i u Washingtonu bomba, odluka najnerazumnija i najnepojmljivija od svih, što su u ovom fatalnom vremenu mogle da frčnu iz nekog državničkog mozga.

Slijedilo je ono, što bi predstavnici dvije velike sile bili morali i očekivati, da ih je samo malo služilo pamćenje (ah, to ^{diplomatsko} pamćenje!) na onu udesnu noć od 27 marta 1941. Slijedio je prolom nečuvanog revolta, koji je već u prvim časovima noći između 8 i 9 oktobra zahvatio čitavu našu Jugoslaviju, prolom, što je malo zatim u Leskovcu i u Skoplju dosegao razmjere vulkanske

plazije, rasprsnućem svih narodnih energija, što su otada ^{nalaze} u neprekidnom gibanju i pogonu pod gromornim parolama:

-Rat je zlo- popuštanje kud ikamo gore! Puške nam dajte!

U nas, u Istri, lik se Vladimira Gortana još više nadvio nad nama i sved opominje, optužuje i na okup nas pozivlje.

A naši odgovaraju:

-Ako Trstu treba spas- družite Tito eto nas!

I odmah zatim nove provale gnjeva:

-Hoćemo puške!

I od tog trenutka ^{se} ^{u Istri, u zoni X i u} ^B već u samoj Jugoslavenskoj zoni prijavljuju se dobrovoljci. Na stotine! Na hiljade!

I sve uz vapaj:

-Ne ćemo Italiju! Ne ćemo je!

To je plebiscit, onaj pravi, onaj istinski! Plebiscit, pri kom ne glasaju samo oni živi, kojima je to pravo zakonom zajamčeno, već i sva naše brda i doline, naše drvlje i kamenjaky.

Da i one planine, koje su za vrijeme našeg oslobodilačkog rata vidjeli najveća čuda herojstva naših boraca! ^{I one "glasaju"}

I more naše, na kome su se odigrala djela, što su već ušla u legendu.

To je naš plebiscit, signor Pella! Kudikamo drukčiji, od vaših lupeških falsifikata, koji imaju svoj izvor u jedino u vašim "trufaldinski", prevarnim ~~smicalicama i lupeštinama!~~ ^{nevaljalsinama!}

Corcui